

BATI LİBYA'DAKİ ÇATIŞMALAR VE UKRAYNA SAVAŞI'NIN ETKİSİ

RİAD DOMAZETİ

Referans için: Domazeti, Riad. "Batı Libya'daki Çatışmalar ve Ukrayna Savaşı'nın Etkisi". İNSAMER Analiz. 31.08.2022.

Analiz

Libya'da bir dönem Hafter karşıtı Trablus merkezli koalisyonun önemli aktörlerinden olan eski İçişleri Bakanı, Tobruk merkezli Temsilciler Meclisi'nin başbakan olarak atadığı Fethi Başağa'ya bağlı güçlerle BM'nin tanıdığı Ulusal Birlik Hükümeti Başbakanı Abdulhamid Dibeybe arasındaki anlaşmazlıklar, onlarca kişinin öldüğü silahlı çatışmalara dönüştü. Başbakan Dibeybe'ye karşı Başağa ve son olarak görevden alınan Askerî İstihbarat Dairesi Başkanı Usame Cuveyli'ye bağlı silahlı birlikler, Trablus'a doğru ilerlemeye başladı. Başağa, Dibeybe'ye hükümet yetkilerini teslim etmesi çağrısı

yaparken, Başbakan Dibeybe Başağa'yı askerî darbe hayali kurmakla suçladı. Gelişmeler üzerine 28 Ağustos'ta Ulusal Birlik Hükümeti Başbakanı Abdulhamid Dibeybe, bizzat çatışmaların yaşandığı bölgeleri ziyaret ederek gövde gösterisinde bulundu.

Libya'da yaşanan bu son olaylarda hem Rusya'nın Ukrayna'yı işgaliyle birlikte artan enerji sorunu hem de bölgesel ve yerel aktörlerin güç ve nüfuz mücadelesi gibi farklı unsurların etkili olduğu görülüyor.

Aralık 2020'de Libya'daki iç çatışmaların son bulmasıyla oluşturulan Ulusal Diyalog

Forumu sonucunda kurulan geçici hükümetin 24 Aralık 2021 tarihinde seçime gitmesi öngörülüyordu. Ancak uluslararası meşruiyete sahip geçici Ulusal Birlik Hükümeti Başbakanı Abdulhamid Dibeybe, Yüksek Ulusal Seçim Komisyonu'nun kararı gereği, teknik ve hukuki bazı sorunlar sebebiyle seçimlerin erteleneceğini açıkladı. Bu gelişme üzerine geçici hükümetin süresinin dolduğu gerekçesiyle karara itiraz eden Trablus hükümetinin eski İçişleri Bakanı Fethi Başağa, Tobruk merkezli Temsilciler Meclisi'nin desteği ile şubat ayında yeni bir kabine açıkladı. Başağa ve Akila Salih'in başkanlığını yaptığı Temsilciler Meclisi'nin bu hamlesine karşı, geçici hükümet başbakanı Dibeybe, Haziran 2022'de yapılması planlanan seçimlere kadar mevcut hükümetin görevde kalacağını duyurdu. Ayrıca Libya Devlet Yüksek Konseyi ve Trablus merkezli Ulusal Birlik Hükümeti, Fethi Başağa'nın açıkladığı kabinenin illegal olduğunu, Temsilciler Meclisi'ndeki oylamanın manipüle edildiğini ve tanınmayacağını da bildirdi.

Aralık ayında yapılması planlanan seçimlerin iptali Libya'yı yeniden bölerken, Batı Libya ile Doğu Libya arasında yaşanan bu siyasi çatlağı fırsat bilen bazı silahlı milisler de petrol sahalarına baskın yaparak petrol üretiminin durmasına sebep oldular. Bir tür özerkliğe sahip Libya Ulusal Petrol Şirketi tarafından yapılan açıklamada, Muhammed

el-Beşir Karaj liderliğindeki milis grubun, ülkenin güneyindeki petrol sahalarını kapattığı ve mücbir sebepler nedeniyle üretimin durdurulduğu belirtildi. Ayrıca ülkenin en büyük üretim tesislerinden Şara ve el-Fiil petrol sahalarındaki üretimin de durdurulduğu açıklandı. Libya ekonomisinde büyük kayıplara yol açan bu durumun yanı sıra ülkenin batısı ile doğusu arasındaki uçuşların askıya alınması da ülkedeki kaos ve çatışma ortamını körükledi. Nihayetinde Tobruk Meclisi'nin güvenoyunu alan yeni hükümetin Libya'nın toprak bütünlüğünü tehdit ettiği ve ülkede kaotik bir ortam oluşmasına sebep olduğu yönünde değerlendirmeler yapılmaya başlandı.

Rusya'nın Ukrayna İşgalinin Libya'daki Siyasi Sürece Etkisi

Libya'daki hadiselerin bu kadar hızlı gelişmesinde Rusya'nın Ukrayna işgalinin etkisi inkâr edilemez. Zira Libya, enerji rezervleri bakımından Avrupa'yı Rusya'ya olan enerji bağımlılığından kurtarabilecek en önemli aktörlerden biri. Libya'daki söz konusu krizin ortaya çıkmasından itibaren başta Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Birliği (AB) olmak üzere ABD, Birleşik Krallık ve İtalya, Ulusal Birlik Hükümeti'ne desteklerini yinelediler. Bu da Libya'daki gelişmelerin tüm bu güçleri kaygılandırıldığını açıkça gösterdi.

Rusya'nın Ukrayna işgalinin başlamasından sonra Libya Dışişleri Bakanlığı

tarafından yapılan açıklamada, "Ukrayna Cumhuriyeti'nin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı duyulması gerektiğini belirtiyor ve Rusya'yı Ukrayna sınırından ve işgal altındaki Kırım'dan askerlerini çekmeye ve ateşkese çağırıyoruz." ifadelerine yer verildi. Libya ayrıca Donetsk ve Luhansk'ın bağımsızlığının hiçbir şekilde onaylanamayacağını ve hem Ukrayna hem de Libya'daki *Wagner* gibi güvenlik şirketlerinin yasa dışı varlıklarının kabul edilemez olduğunu açıkladı. Meşru Ulusal Birlik Hükümeti'nin bu açıklamasına rağmen Tobruk merkezli Doğu Libya'daki Halife Hafter taraftarları, özellikle sosyal medya aracılığıyla Rusya'ya desteklerini ifade ettiler.

Bu noktada Başbakan Dibeybe liderliğindeki meşru hükümeti destekleyen Türkiye'nin de geçmişte Başağa ile ilişkilerinin çok iyi olduğunu belirtmek gerekir. Ancak Libya'da yaşanan son gelişmeler üzerine bir açıklama yapan Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye'nin Libya'da Ulusal Birlik Hükümeti'ni desteklediğini ve ülkede seçimlerin bir an önce yapılması için her türlü katkının verileceğini söyledi. Libya'nın geleceğinde merkez bir konuma sahip olan Türkiye, Libya'da adaylardan ziyade ülkenin kurumsallaşmasını önemsiyor. Tripoli merkezli askerî kazanımların hiçbirinin kaybedilmemesini ve ülkedeki siyasi sürecin devam ettirilmesini önemseyen Türkiye,

şüphesiz yapılacak seçimlerde alınacak sonucu da destekleyecektir. Öte yandan ülkede Rusya, Fransa ve Mısır'ın desteklediği bir hükümetin ileride ciddi sorunlara sebep olabileceği kaydediliyor. Ayrıca Türkiye dâhil Avrupa ülkeleri, Rusya'nın Libya'yı daha da istikrarsızlaştırmasından endişe ediyor. Moskova'nın Ukrayna'daki askerî çıkmasının derinleşmesi hâlinde, Libya gibi coğrafyalarda vekil örgütler eliyle çatışma ortamını genişletilebileceği değerlendiriliyor.

Gelinen aşamada Ukrayna işgali ve Libya'daki iç bölünmenin yerel ve küresel aktörlerin yeniden pozisyon belirlemelerine neden olduğu görülüyor. Bu ise Libya'daki anayasa değişikliği ve yeni hükümetin kurulması girişimlerinden vazgeçilmesi gerektiği düşüncesini güçlendiriyor. Ne var ki 2014 yılından bu yana geçici hükümetlerle yönetilen Libya'da tekrar benzer bir sürecin yaşanması ihtimali oldukça yüksek görünüyor. Kimi ülkelerin Mısır'daki Sisi modelini Libya'da da hayata geçirme planlarının Ukrayna'daki savaşla birlikte farklı bir sürece girdiği ve bu durumun ülke içindeki siyasi yansımalarının mevcut krizi daha da derinleştirdiği belirtiliyor. Ancak Mısır'daki gibi bir başkanlık modelinin Libya'da uygulanması planının Ukrayna krizi ile kesişmesi ve bu modeli isteyenlerin Rusya'ya fazla yakın görünmeleri, şimdilik bu planda geri adım atılmasına sebep olmuş görünüyor.

Enerji Rekabeti

Rusya'nın Libya politikalarının merkezinde ülkenin sahip olduğu enerji kaynakları yer alıyor. Zira Moskova'nın Ukrayna işgali, küresel enerji rekabetinin bir kez daha gündeme oturmasına sebep oldu. AB ülkelerinin Rus gazına olan %60 civarındaki bağımlılığı, Ukrayna'daki savaşla birlikte ana gündem maddesi hâline geldi. İşgalin ardından artan gıda ve enerji fiyatlarından kazançlı çıkması beklenen Libya ise, yaşadığı iç karışıklıklar nedeniyle bu durumdan istifade edemedi.

Batılı ülkelerin enerjide fiyat istikrarını koruyabilmek için Libya'yı önemseydiği biliniyor. Zira Rusya'nın Batı dünyasını zor durumda bırakmak için enerji fiyatlarını yükseltme stratejisine karşın, Libya'nın petrol üretiminin ve arzının arttırılabileceği, böylece Rusya'ya olan enerji bağımlılığının azaltılabileceği değerlendiriliyordu.

Ancak her ne kadar Libya enerji kaynakları Avrupa için alternatif olma potansiyeli taşısa da kısa vadede hem Rusya'nın Libya enerji kaynakları üzerindeki hâkimiyeti hem de yeterli altyapı olmaması sebebiyle bu seçenek teknik açıdan imkânsız görünüyor. Mevcut çatışmaların etkisiyle Libya'dan Rus gazının yerini alacak şekilde Avrupa'ya gaz ve petrol tedarikinin bugün için söz konusu olmadığı anlaşılıyor. Kaldı ki Moskova da Wagner gibi devlet dışı silahlı aktörleri aracılığıyla Libya'nın AB'nin Rusya'ya olan enerji bağımlılığını

azaltacak üretim ve tedarik imkânlarına kavuşmasını sağlayacak bir istikrar kazanmaması için her türlü hamleyi yapıyor.

Sonuç olarak Rusya'nın Ukrayna işgalinin Libya'daki geçiş sürecini, siyasi anlaşmazlıkları ve çatışmaları etkilediği açıkça görülüyor. Ülkede son 10 yılda yaşanan çatışma ve siyasi krizlerin etkilerinin son olaylarla birlikte daha da derinleştiği gözlemleniyor. Avrupa ülkelerinin Rusya'ya olan enerji bağımlılığını azaltmak için önemli bir alternatif olarak gördükleri Libya'daki enerji kaynaklarının kullanımıyla ilgili strateji, Ukrayna işgaliyle birlikte Moskova tarafından baltalanıyor. Moskova'nın Libya'daki gücünü korumaya yönelik adımlar atması, küresel aktörlerin Libya üzerindeki rekabetini tırmandırdığından bu durum ülke içinde de ciddi gerilimlere neden oluyor. Öte yandan diyalog ve barış girişimlerine rağmen mevcut durumu kendisi için fırsata çevirmek isteyen Hafter de Batı Libya'daki çatışmaları körükleyerek ülkenin yeniden bir şiddet sarmalına sürüklenmesi için harekete geçmiş görünüyor. Libya'daki çatışmalar şu an için durulmuş olsa da bu durumun ne kadar süreceği belirsizliğini koruyor. Zira hem tarafların pozisyonları ve söylemleri hem de sahip oldukları güçleri, mevcut gerilimin ileride başkent Trablus'a da sıçramasına ve burada da çatışmaların yaşanmasına sebep olabilecek bir potansiyel barındırıyor.